

Näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon roolista osana kokonaisturvallisuutta

FT Merja Rapeli

TIEDEPÄIVÄT 29.11.2019

Helsinki

CASE TURKU

- 10 ihmisen puukotus Turun torilla, 2 kuollutta
- Ensihoito ja sairaalahoito TYKSissä
- Turun sosiaalipäivystys sai hälytyksen lastensuojeluasiassa
- Psykososiaalinen tuki TYKSin tiloissa, johtovastuussa sosiaalipäivystys
- Vantaan sosiaali- ja kriisikeskus tukena
- SPRN psykologien valmiusryhmä ja vapaaehtoiset
- Auttava puhelin
- Yhteisöllinen tuki torilla
- Myös hallinnolla ja johdolla iso rooli

CASE KUOPIO

- Bussionnettomuus Kuopiossa 24 elok 2018
- 4 kuollutta ja n 20 loukkaantunutta, Ruotsista
- Ensihoito ja sairaalahoito KYS
- Kuopion sosiaalipäivystys
- Vantaa sosiaali- ja kriisikeskuksen tuki Kuopiolle
- STM ja Ruotsin MSB yhteydessä
- Ruotsin suurlähetystö Helsingissä aktiivinen
- Informaationvaihto Ruotsiin kotiutuksessa ja psykososiaalisen tuen sujuvaan jatkumiseen
- Loukkaantumattomien majoitus
- Vapaaehtoiset tukena

YTS 2017 - STM:N JA SEN TOIMIALAN STRATEGISIA TEHTÄVIÄ (1)

Johtaminen

- valtion ylimmän johdon tilannekuvan ylläpitäminen

Kansainvälinen ja EU-toiminta

- kansainvälinen kriisinhallinta, humanitaarinen apu sekä kansainvälinen pelastustoiminta

Sisäinen turvallisuus

- hätäkeskustoiminta
- biologisiin uhkiin varautuminen
- säteilyvaaratilanteiden estäminen ja niihin varautuminen
- kemikaaliuhkiin varautuminen

Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus

- vakuutustoiminnan turvaaminen
- sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien toimivuuden sekä keskeisten tarvikkeiden saatavuuden turvaaminen
- koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen

YTS 2017 - STM:N JA SEN TOIMIALAN STRATEGISIA TEHTÄVIÄ (2)

Väestön toimintakyky ja palvelut

- viimesijaisen toimeentulon turvaaminen
- sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen
 - Päivystyspalvelut, toimintayksiköiden toiminta, psykososiaalinen tuki, laajentuvat tehtävät

Henkinen kriisinkestävyys

- syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen
- viestintä
- vapaaehtoistoiminnan edistäminen
- väestön toipuminen

WHO ja kansainvälinen terveystiedö (IHR) – kriisikestävä terveystjärjestelmä

- Ennaltaehkäisy (Prevent)
- Lainsäädäntö, ohjaus, politiikat
- IHR koordinaatorakenteet
- Järjestelyt antimikrobiresistenssin torjumiseksi
- Zoonooseihin varautuminen
- Ruokaturvallisuus
- Bioturvallisuus
- Rokotukset

➤ Uhkan tunnistaminen (Detect)

- Laboratoriopalvelut
- Reaaliaikainen seuranta ja valvonta
- Raportointi
- Henkilöstön koulutus

➤ Vaste (Respond)

- Valmiussuunnittelu
- Häiriötilanteissa toimiminen
- Terveystieteiden ja turvallisuusviranomaisten yhteistyö
- Lääkinnälliset toimet ja henkilöstön saatavuuden varmistaminen
- Riskikommunikaatio

- Muut: Rajanylityspaikat, kemiall. ja radioakt. uhkat

SOSIAALITYÖN JA -HUOLLON TEHTÄVIÄ Sosiaalinen investointi	Taloudellinen osallistaminen	Poliittinen voimaannuttaminen	Inhimillinen investointi
* kotikäynnit ja jalkautuminen * autettavien tarpeiden kartoitus * ohjaus avun piiriin ja jatkohoitoon * erityisryhmien avun tarpeen huomioiminen * tilapäismajoituksen ja asumisen järjestäminen * ruokatarvikkeiden ja vaatteiden jakaminen * käytännön apu * tiedon jakaminen * katastrofille altistuneiden turvallisuuden varmistaminen	*yhteisöjen jälleenrakennuksen ja kehittämisen tukeminen *yhteisöille tiedotus *ryhmätoiminta *järjestöjen ja muiden organisaatioiden tukeminen, jotta apu on tehokasta *vapaaehtoisten auttamistoimien ohjaus, tuki ja koordinointi	*taloudellinen tuki * työnhaun tukeminen *vakuutuskorvauksien ja tukien hakemisessa avustaminen *lahjoittajien avun kanavoiminen *toimeentulon lähteiden kehittäminen yhteisöjen kanssa *mikrolainojen edistäminen	*psykososiaalinen tuki *traumatyö *surutyö *perheiden yhdistäminen *tuki uhrin-tunnistuksessa *tuki hautajaisjärjestelyissä *auttava puhelin psykososiaalisen tuen välineenä
	Lähde: Rapeli 2016		

Tilanne Ukrainassa huhti-joulukuussa 2014

- Väestö 45 milj.
- 3,9 milj. ihmistä asuu konfliktialueella
- 112 000 evakkoa Ukrainan sisällä
- 163 000 siirtynyt Venäjälle
- Kotiseudulleen palaavia asukkaita

- Konfliktialueella pankkipalvelut, sosiaalietuuksien maksatus (mm. eläkkeet), liikenne ja paikallishallinto eivät toimi
 - Vesi ja jätehuolto ongelmassa
 - Energiantoimitusvaikeudet
 - Lääkkeistä, terveydenhuollon tarvikkeista ja henkilökunnasta pulaa
- Humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine

-
- ▶ Muu Ukraina solidaarinen, väestö ja paikallishallinto: kotimajoitus, leirikeskukset ja väliaikaismajoituskeskukset
 - ▶ Valtion tuki reaktiivista ja rajattua, koordinaation puute, ei tukipyyntöä humanitäärisestä avusta, ei toipumis- ja jälleenrakennuksen strategiaa
 - ▶ YK:n ja kansallisten ja kv-organisaatioiden tavoitteena SAVE LIVES, PROTECTION AND FACILITATE RETURN
 - ▶ Avun kohteena
 - ▶ Suoranainen konfliktialue, jossa peruspalvelut dramaattisesti heikentyneet. Rajoitettu poispääsy alueelta
 - ▶ Alueelta nopealla aikataululla evakuoitunut väestö, joka tarvitsee suojaa, ruokaa, perustarvikkeita.
 - ▶ Rauhoittuneille alueille palaavat, jotka tarvitsevat räätälöityjä palveluita ja toipumista tukevia interventioita

Terveydenhuolto

- Lähtötaso heikko: lahjonta, heikko rokotekattavuus (mm. polio), HIV/AIDS, resistentti tuberkuloosi, kroonisia sairauksia paljon
- 4-7/2014 n. 1 000 kuolonuhria, 2 500 haavoittunutta, ruoka- ja vesiperäisiä epidemioita
- Terveydenh. Infra osittain tuhoutunut, henkilökunnasta pulaa
- Konfliktialueen ulkopuolella järjestelmä ylikuormitettu, hallinnolliset esteet evakkojen rekisteröinnin osalta
- 'Rauhoittuneille' alueille palaavilla tarve riittävälle perusterveydenhullolle

- Tarvearviointi, tartutautien seuranta, lääke- ja tarvikehankinta, äitiyspalvelut, GBV-vaste (Gender Based Violence), tiedotus, auttava puhelin, ohjaus sosiaalityöhön, mielenterveyspalvelut, psykososiaalinen tuki

Ruoka, suoja, suojelu

- ▶ Maassa ei pulaa ruuasta, mutta sen saatavuudessa pulaa (logistiikka ja tarvitsijoiden taloudellinen tilanne)
- ▶ Avun tarpeen tunnistaminen, haavoittuvien ryhmien ja henkilöiden avustaminen
- ▶ Ruoka-apu ja voucherit
- ▶ Talveen varautuminen
- ▶ Tarvikkeiden / vouchereiden jakaminen
- ▶ Tuki vieraita majoittaville kotitalouksille
- ▶ Vakavia ihmisoikeusloukkauksia, kidutusta, sieppauksia, pakkorekrytoinnit sotatoimiin jne.
- ▶ Puutteita evakkojen rekisteröinnissä – mm. kostotoimien pelko
- ▶ Puutteita peruspalveluiden ja –tuen saatavuudesta
- ▶ Haavoittuvimmat ryhmät: vanhukset, henkilöt, joilla toimintarajoite, vähemmistöt (erit. romaniväestö)
- ▶ Oikea-aikainen tiedotus, perheenyhdistämiset

Tilanne 4-5 vuotta kriisin alkamisesta

Humanitäärinen apu

- Pitkittynyt kriisi
- Avun tarpeessa olevat 3,4 milj.
- Avun kohteena 2,3 milj.
- Avunsaajia 1,1 milj.

- Kv. Terveyspalvelujen avun tarpeessa 1,3 milj.
- Ruoka-avun tarpeessa 1,1 milj.
- Suojelun tarpeessa 3,1 milj.

Lähde: Humanitarian Needs Overview, Dec 2018; Humanitarian Response Plan.
End-of-year-report 2018. Apr.2019

Siviilivalmius Natossa

- ▶ Liittokunnan jäsenten tehtävänä turvata valtiojohtoon päätöksentekokyky ja keskeisimmät toiminnot, yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja varmistaa kyky tukea sotilasviranomaisia siviilivoimavaroin
- ▶ Kansallinen resilienssi ja sen vahvistaminen tärkeää
- ▶ Osa Naton pelotetta ja puolustusta, jotka nyt keskiössä
- ▶ Siviilivalmiuden seitsemän perusvaatimusta
 - ▶ Valtion päätöksentekokyky ja -palvelut
 - ▶ Energia
 - ▶ Kyky ihmismassojen liikkumisen hallintaan
 - ▶ **Ruoka ja vesi**
 - ▶ **Suuriin uhrimääriin varautuminen**
 - ▶ Kommunikaatiosysteemien toimivuus
 - ▶ Liikenne ja logistiikka

Varautumisen lähtökohtia

Sote-varautumisen ohjeistus 2019

- Yhteiskuntien kompleksisuus ja toimintojen keskinäisriippuvuus haastavat varautumista
- Varautuminen, häiriötilanteiden hallinta ja toipumistoimet eivät onnistu ilman yhteistyötä eri toimijoiden kesken
- Jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen prosessit tulee nivoa osaksi organisaatioiden normaaleja toimintoja
- Keskeistä on
 - organisaation johdon vastuu johtaa varautumista, arviointi ja seuranta
 - kriittisten toimintojen määrittely
 - valmiustoiminnan koordinoinnin järjestäminen
 - suunnittelu ja toimintamallit
 - Harjoitukset ja koulutus
 - yhteistyö henkilöstön ja sidosryhmien kanssa

Valmius ja jatkuvuudenhallinta sote-rakenteissa – Sotekuja-hanke

1. Valmius- ja jatkuvuudenhallinnan suunnitteluohje
 - ▶ perusteet sosiaali-, terveyden- ja ympäristöterveydenhuollon organisaation varautumiselle
 - ▶ sisältää käytännön ohjeita ja työkaluja valmiussuunnitelman laatimisen tueksi
2. sopimusperusteisen varautumisen ohje
 - ▶ kuvaa, miten kriittisiin sopimuksiin sisällytetään keskeiset sopimusehdot häiriötilanteisiin varautumisesta sekä
 - ▶ asetettujen vaatimusten valvonnasta
3. Kyberturvallisuusohje
 - ▶ antaa yleiskuvan toimialaa koskevista kyberturvallisuuden periaatteista sekä
 - ▶ olemassa olevista ohjeista ja suosituksista

Koulutusta uusista ohjeista varautumiseen ja valmiussuunnitteluun

- Webinaari 9.12.2019
- työkaluja varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan johtamiseen ja suunnitteluun
- tietoa viimeisimmistä ohjeista ja suosituksista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä
- ympäristöterveydenhuollon varautumisesta ja valmiussuunnittelusta sekä
- organisaatioresilienssistä
- <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaali-ja-terveydenhuollon-varautuminen-ja-jatkuvuudenhallinta>

-
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ja ympäristöterveyden toiminnot ovat osa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja
 - Palveluiden jatkuvuudella on keskeinen merkitys paitsi ihmisten turvallisuuden myös luottamuksen ja henkisen kriisinsietokyvyn ylläpitämisessä

- Ihmisillä on oikeus saada apua kriisitilanteissa ja katastrofeissa

